

СУДДЯ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

вул. Жилянська, 14, м. Київ, 01033

10.12.2019

№ 362 - 17/5331

Голові правління
Центру політико-правових реформ

КОЛУШКУ І. Б.

Шановний Ігоре Борисовичу!

На розгляді у Конституційному Суді України перебуває справа за конституційним поданням Верховного Суду щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень законів України „Про судоустрій і статус суддів“ від 2 червня 2016 року № 1402–VIII, „Про внесення змін до Закону України „Про судоустрій і статус суддів“ та деяких законів України щодо діяльності органів суддівського врядування“ від 16 жовтня 2019 року № 193–IX (далі – Закон № 193), „Про Вищу раду правосуддя“ від 21 грудня 2016 року № 1798–VIII.

З метою повного та всебічного розгляду справи прошу Вас, шановний Ігоре Борисовичу, висловити позицію щодо питань, порушених у конституційному поданні, а також повідомити:

– чи узгоджується зменшення складу Верховного Суду, втрата статусу судді Верховного Суду, проведення відбору суддів до касаційних судів у складі Верховного Суду, переведення суддів Верховного Суду до відповідних апеляційних судів з частинами другою, третьою статті 125, частинами першою, другою, п'ятою, шостою статті 126, частинами першою, другою статті 128, частиною першою статті 129 Конституції України;

– чи узгоджується зі статтею 131, іншими статтями розділу VIII „Правосуддя“ Конституції України повноваження Вищої ради правосуддя призначати членів Вищої кваліфікаційної комісії суддів України та право отримувати матеріали судової справи (їхні копії) та пояснення від суддів чи прокурорів щодо судових справ;

– чи узгоджується припинення повноважень членів Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, формування нового складу цього органу та зменшення його складу зі статтею 6, 19, частиною першою статті 126, частиною першою статті 129, статтею 130¹ Конституції України;

– чи узгоджується утворення, статус, склад (залучення трьох осіб із числа міжнародних експертів, запропонованих міжнародними та іноземними організаціями), завдання та повноваження Комісії з питань доброчесності та

етики, зокрема щодо здійснення дисциплінарного провадження щодо судді та судді Верховного Суду, відсторонення судді від здійснення правосуддя з частиною першою статті 38, розділом VIII „Правосуддя“ Конституції України, зокрема її статтею 131;

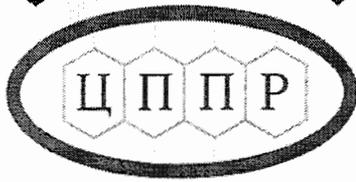
– чи передбачає Закон № 193 передачу повноважень Дисциплінарної палати Вищої ради правосуддя до Комісії з питань доброчесності та етики і чи узгоджується це та здійснення цією Комісією контролю за прозорістю діяльності Вищої ради правосуддя та Вищої кваліфікаційної комісії суддів України зі статтею 131 Конституції України.

Додаток: копія конституційного подання на 16 аркушах.

З повагою

суддя-доповідач

П. Т. ФІЛЮК

Центр політико-правових
реформ

01001, Україна, Київ,
вул. Хрещатик, 4, оф. 13

Телефон: +380 (44) 278-03-17, 278-03-72

Факс: +380 (44) 278-16-55

centre@pravo.org.ua

15 січня 2020 року

**Судді
Конституційного Суду України
П.Т. Філюку**

Шановний Петре Тодосьовичу!

На Ваш лист від 10 грудня 2019 року №362-17/5331 надсилаємо висновок Центру політико-правових реформ з питань, порушених у конституційному поданні Верховного Суду щодо перевірки відповідності Конституції України (конституційності) ч. 1 ст. 37, ч. 1 ст. 94, п. 3 ч. 3 ст. 135 Закону України від 2 червня 2016 року №1402-VIII «Про судоустрій і статус суддів» у редакції Закону України від 16 жовтня 2019 року №193-IX «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та деяких законів України щодо діяльності органів суддівського врядування», пунктів 4, 5, 6, 7, 9, 10 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України від 16 жовтня 2019 року №193-IX «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та деяких законів України щодо діяльності органів суддівського врядування», ч. 2, 3 та 4 статті 24, ст. 281, ч. 8 ст. 31, ч. 1 ст. 42, ч. 3 ст. 47, ч. 4 ст. 48 Закону України «Про Вищу раду правосуддя».

Додаток:

Висновок Центру на 18 арк.

З повагою,

**заступник Голови правління
Центру**

Р. Куйбіда

Конституційний Суд України
17 / 125 від 15.01.2020

pravo.org.ua

ВИСНОВОК

ЦЕНТРУ ПОЛІТИКО-ПРАВОВИХ РЕФОРМ

з питань, порушених у конституційному поданні Верховного Суду щодо перевірки відповідності Конституції України (конституційності) ч. 1 ст. 37, ч. 1 ст. 94, п. 3 ч. 3 ст. 135 Закону України від 2 червня 2016 року №1402-VIII «Про судоустрій і статус суддів» у редакції Закону України від 16 жовтня 2019 року №193-IX «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та деяких законів України щодо діяльності органів суддівського врядування», пунктів 4, 5, 6, 7, 9, 10 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України від 16 жовтня 2019 року №193-IX «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та деяких законів України щодо діяльності органів суддівського врядування», ч. 2, 3 та 4 статті 24, ст. 281, ч. 8 ст. 31, ч. 1 ст. 42, ч. 3 ст. 47, ч. 4 ст. 48 Закону України «Про Вищу раду правосуддя»

I. Підстава для підготовки висновку

Підставою для підготовки висновку є лист судді Конституційного Суду України П.Т. Філюка від 10 грудня 2019 року №362-17/5331, у якому запропоновано висловити позицію Центру політико-правових реформ щодо питань, порушених у конституційному поданні Верховного Суду щодо перевірки конституційності окремих положень Законів «Про судоустрій і статус суддів», «Про Вищу раду правосуддя», «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та деяких законів України щодо діяльності органів суддівського врядування».

Також запропоновано дати відповіді на такі питання судді-доповідача:

1. Чи узгоджується зменшення складу Верховного Суду, втрата статусу судді Верховного Суду, проведення відбору суддів до касаційних судів у складі Верховного Суду, переведення суддів Верховного Суду до відповідних апеляційних судів з ч. 2, 3 ст. 125, ч. 1, 2, 5, 6 ст. 126, ч. 1, 2 ст. 128, ч. 1 ст. 129 Конституції?

2. Чи узгоджується зі ст. 131, іншими статтями розділу VIII «Правосуддя» Конституції повноваження Вищої ради правосуддя (далі - ВРП) призначати членів Вищої кваліфікаційної комісії суддів України (далі - ВККС) та право отримувати матеріали судової справи (їхні копії) та пояснення від суддів чи прокурорів щодо судових справ?

3. Чи узгоджується припинення повноважень членів ВККС, формування нового складу цього органу та зменшення його складу зі ст. 6, 19, ч. 1 ст. 126, ч. 1 ст. 129, ст. 130-1 Конституції?

4. Чи узгоджується утворення, статус, склад (залучення трьох осіб із числа міжнародних експертів, запропонованих міжнародними та іноземними організаціями), завдання та повноваження Комісії з питань доброчесності та етики, зокрема щодо здійснення дисциплінарного провадження щодо судді та судді Верховного Суду, відсторонення судді від здійснення правосуддя з ч. 1 ст. 38, розділом VIII «Правосуддя» Конституції, зокрема її ст. 131?

5. Чи передбачає Закон № 193 передачу повноважень Дисциплінарної палати ВРП до Комісії з питань доброчесності та етики і чи узгоджується це та здійснення цією Комісією контролю за прозорістю діяльності ВРП та ВККС зі ст. 131 Конституції?

II. Експертна оцінка Центру політико-правових реформ

1. Позиції щодо питань, порушених у конституційному поданні

1.1. Щодо відповідності частини 1 ст. 37 Закону «Про судоустрій і статус суддів», пунктів 4, 5, 6, 7 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та деяких законів України щодо діяльності органів суддівського врядування» (далі – Закон №193-IX) частині 1 ст. 6, частинам 1, 2 ст. 55, частинам 1, 5, 6, 7 ст. 126, підпункту 4 п. 16-1 розділу XV «Перехідні положення» Конституції.

Положення законів, конституційність яких оспорується

Частина 1 ст. 37 Закону «Про судоустрій і статус суддів» (у редакції підпункту 1 ч. 1 розділу I Закону №193-IX) зменшує максимальну кількість суддівських посад у Верховному Суді до 100 (у попередній редакції вона становила 200).

Зважаючи на те, що наразі у Верховному Суді здійснюють свої повноваження понад 100 суддів, пункти 4, 5, 6, 7 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону №193-IX визначили механізм скорочення суддівських посад: через відбір суддів до касаційних судів у складі Верховного Суду із числа суддів відповідних касаційних судів Верховного Суду за критеріями професійної компетентності, етики та добросовісності, порядок якого повинна затвердити ВККС за погодженням із ВРП. Судді Верховного Суду, які не пройшли процедуру відбору, передбачену пунктом 5 цього розділу, можуть бути переведені до відповідних апеляційних судів з урахуванням рейтингу, сформованого за результатами відбору.

Аргументи суб'єкта права на конституційне подання

Кожен суддя Верховного Суду, призначений відповідно до Конституції та інших правових актів, отримав у такий спосіб свої конституційні повноваження й легітимність.

Частина 1 ст. 126 Конституції гарантує незалежність і недоторканність судді. Це включає і принцип незмінюваності судді та гарантії проти усунення з посади.

Міжнародний стандарт незмінюваності суддів утілено в ч. 5, 6, 7 ст. 126 Конституції, які передбачають, що суддя обіймає посаду безстроково та встановлюють вичерпний перелік підстав звільнення/припинення повноважень судді. Будь-яке позбавлення повноваження судді щодо здійснення правосуддя може бути здійснене виключно з підстав, передбачених у Конституції. Водночас припинення повноважень суддів Верховного Суду щодо здійснення правосуддя, передбачене положеннями Закону № 193-IX, не охоплюється жодною з підстав, регламентованих ч. 6, 7 ст. 126 Конституції, та суперечить ч. 5 ст. 126 Конституції.

Передбачене законом звільнення суддів Верховного Суду зі своїх посад, також означає втручання органу законодавчої влади у склад законно сформованого конституційного

органу судової влади, що суперечить ч. 1 ст. 6 Конституції, відповідно до якої державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову.

З огляду на навантаження кожного судді Верховного Суду скорочення кількості суддів призведе до того, що Верховний Суд буде не в змозі вчасно розглядати справи. Принцип доступу до суду, закріплений у ч. 1, 2 ст. 55 Конституції, у світлі практики Європейського суду з прав людини включає і принцип розгляду судових справ у розумний строк. Скорочення штатної чисельності суддів Верховного Суду створює об'єктивні передумови для порушення права на розгляд справи упродовж розумного строку. Це означає, що право громадян на доступ до суду не буде забезпечене повною мірою, а тому відповідні положення Закону № 193-ІХ не відповідають ч. 1, 2 ст. 55 Конституції.

Оцінка Центру

А. Оспорені суб'єктом права на конституційне подання положення закону не передбачають звільнення суддів з посад та припинення їхніх повноважень у зв'язку зі скороченням кількості суддів Верховного Суду.

Конституція оперує поняттям «посада судді» без прив'язки до конкретного суду. Призначення на посаду судді здійснює Президент України за поданням ВРП (ч. 1 ст. 128, п. 1 ч. 1 ст. 128). У випадку переміщення судді з одного суду до іншого застосовується виключно механізм переведення судді (п. 1 ч. 1 ст. 128), особа при цьому зберігає статус і посаду судді, хоч і обіймає внаслідок переведення посаду судді в іншому суді. Натомість звільнення ж з посади судді чи припинення повноважень судді (ч. 6-7 ст. 126 Конституції) мають наслідком припинення відносин публічної служби (в широкому сенсі цього слова).

Таким чином, обґрунтування суб'єктом права на конституційне подання порушення конституційного принципу незмінюваності суддів не є переконливим.

Б. Водночас важливо у цьому контексті перевірити, чи не буде переведення судді з Верховного Суду до апеляційного суду у цьому випадку свавільним.

«Суддя не може отримати нове призначення або бути переведеним на іншу судову посаду без його згоди на це, крім випадків, коли щодо нього вживаються дисциплінарні санкції або здійснюється реформування в організації судової системи» (див. п. 52 Рекомендації СМ/Рес (2010) 12 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо суддів: незалежність, ефективність та обов'язки).

Тож, під кутом зору міжнародних стандартів, перевести окремих суддів Верховного Суду до апеляційних судів з метою скорочення кількості суддівських посад у Верховному Суді можна лише за їхньою згодою або в межах реформи організації судової системи.

Закон не дає відповідь, які будуть наслідки відмови судді Верховного Суду від переведення до апеляційного суду. Конституція зазначає незгоду на переведення до іншого суду серед підстав звільнення з посади судді лише у разі ліквідації чи реорганізації суду, в якому суддя обіймає посаду (п. 5 ч. 6 ст. 126).

Таким чином, свавільність переведення судді Верховного Суду до апеляційного суду чи звільнення з посади судді буде виключена лише у разі реорганізації суду («реформи в організації судової системи»). В іншому випадку буде порушено принцип незмінюваності.

В. Якщо представник парламенту не доведе, що зміни, передбачені Законом №193-ІХ, є реорганізацією Верховного Суду, тоді оспорені положення повинні бути визнані неконституційними внаслідок порушення конституційного принципу незалежності судді та незмінюваності як однієї з його гарантій (ч. 1 і 5 ст. 126 Конституції).

Реорганізацію державного органу не можна ототожнювати з цивільно-правовими механізмами реорганізації юридичної особи (злиття, приєднання, поділ та перетворення). Під реорганізацією державного органу можна розуміти комплексну зміну призначення органу, його структури або штату, функціоналу для досягнення визначеної мети (зміна завдань, підвищення ефективності роботи, оптимізація ресурсів тощо).

Конституційний Суд неодноразово у своїй практиці вдавався до аналізу і оцінки легітимності мети (закону, обмеження прав людини чи втручання в діяльність суб'єктів права). Очевидно, що легітимність мети реорганізації, якщо така мала місце, також доцільно з'ясувати під час розгляду конституційного подання.

Наразі мета скорочення максимальної кількості суддів у Верховному Суді, і чи є воно складовою реорганізації Суду, не є очевидними. Пояснювальна записка до законопроекту №1008, який в подальшому був прийнятий як Закон №193-ІХ, не містить жодних обґрунтувань доцільності такого скорочення.

Можна розглядати скорочення кількості суддів у Верховному Суді складовою більшої комплексної реформи Верховного Суду, як про це стверджували представники українських органів влади Венеційській комісії (див. п. 39, 44, 47 Висновку Венеційської комісії щодо змін до законодавчих актів, які регулюють статус Верховного Суду та органів суддівського врядування, CDL-AD(2019)027). Зокрема й з огляду на те, що 25.10.2019 Президент також вніс на розгляд парламенту законопроект №2314 про збільшення процесуальних фільтрів для касаційних скарг.

Однак Венеційська комісія дійшла висновку, що зміни, передбачені Законом № 193, неможливо розглядати як загальну реформу, яка могла б обґрунтувати переведення або навіть звільнення суддів проти їх волі. На її думку, ці зміни не є послідовними. Спочатку повинні бути прийняті процесуальні фільтри, а Верховний Суд повинен вирішити накопичені справи, оскільки фільтри матимуть ефект лише стосовно майбутніх справ. Після того, як накопичені справи будуть розглянуті і рівень завантаженості справами, які постійно надходять, буде зменшений за допомогою фільтрів, кількість суддів можливо поступово зменшувати (див. п. 49-50 того ж Висновку).

Г. Якщо припустити, що в Конституційному Суді буде доведено, що скорочення кількості суддів Верховного Суду є складовою реорганізації Верховного Суду, тоді належить з'ясувати, чи дотримано визначений Конституцією порядок реорганізації суду.

Відповідно до ч. 2 ст. 125 Конституції суд реорганізовується законом, проект якого вносить до Верховної Ради України Президент України після консультацій з ВРП. Наразі немає жодної інформації чи проводив Президент України консультації з ВРП щодо такої реорганізації, перед тим як вносити відповідні законопроекти до Парламенту.

Г. Аргумент суб'єкта права на конституційне подання про те, що скорочення кількості суддів призведе до того, що Верховний Суд буде не в змозі вчасно розглядати справи, що буде порушенням вимог ч. 1, 2 ст. 55 Конституції, потребує підкріплення фактичними даними, зокрема, спираючись на судову статистику.

Таким чином, підпункт 1 п. 1 розділу I і пункти 4, 5, 6, 7 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону №193-IX є неконституційними (невідповідність ч. 2 ст. 125, ч. 1, 5 і 6 ст. 126, ч. 1 ст. 129 Конституції), якщо не буде доведено легітимну мету реорганізації Верховного Суду та дотримання конституційної процедури проведення цієї реорганізації.

Також зазначені положення є неконституційними (невідповідність ч. 1-2 ст. 55 Конституції), якщо буде доведено, що Верховний Суд буде не в змозі вчасно розглядати справи у скороченому складі.

Наслідком такого рішення має бути застосування попередньої редакції ч/1 ст. 37 Закону «Про судоустрій і статус суддів».

Саму частину 1 ст. 37 Закону «Про судоустрій і статус суддів» недоцільно визнавати неконституційною, оскільки її формулювання не суперечить Конституції.

1.2. Щодо відповідності пункту 3 ч. 3 ст. 135 Закону «Про судоустрій і статус суддів» в редакції Закону № 193-IX частині 1 ст. 126 Конституції.

Положення закону, конституційність якого оспорується

Пункт 3 ч. 3 ст. 135 Закону «Про судоустрій і статус суддів» (у редакції підпункту 15 п. 1 розділу I Закону №193-IX) зменшує базовий розмір посадового окладу судді Верховного Суду до 55 прожиткових мінімумів для працездатних осіб, розмір якого встановлено на 1 січня календарного року (у попередній редакції він становив 75).

Аргументи суб'єкта права на конституційне подання

Згідно з позицією Конституційного Суду України, викладеною в Рішенні від 04.12.2018 № 11-р/2018: “зменшення органом законодавчої влади розміру посадового окладу судді призводить до зменшення розміру суддівської винагороди, що, у свою чергу, є посяганням на гарантію незалежності судді у виді матеріального забезпечення та передумовою впливу як на суддю, так і на судову владу в цілому”.

У результаті внесених законодавчих змін посадовий оклад судді буде зменшено, що призведе до зменшення суддівської винагороди, а отже, і до зниження досягнутого рівня гарантій незалежності суддів. Таке зменшення винагороди порушує вимоги якості закону (достатньої зрозумілості й передбачуваності національного права при його застосуванні), а отже, й законності очікувань, що є проявом верховенства права. Зменшення нарахування суддівської винагороди не відповідає принципу передбачуваності та законним очікуванням особи на належне матеріальне забезпечення гідного суддівського статусу.

Оцінка Центру

А. Цитата, наведена у конституційному поданні, з Рішення Конституційного Суду України від 04.12.2018 № 11-р/2018 відповідає тексту цього рішення. Проте, на наш погляд, її потрібно розуміти у контексті всього підп. 3.3 п. 3 мотивувальної частини цього рішення,

де наголос зроблено на обов'язок держави забезпечити належні умови праці та фінансування для суддів, а отже, сформувати та законодавчо закріпити таку систему фінансування, в тому числі розмір винагороди суддів, яка гарантуватиме їх незалежність.

Тобто важливим є те, чи є розмір суддівської винагороди *належним*.

Б. Венеційська комісія у згаданому вище висновку (п. 77) вказала, що *«(О)плата роботи суддів на належному рівні тісно пов'язана із захищеністю терміну перебування на посаді та незмінюваністю суддів, які мають важливе значення для захисту незалежності суддів. Проте зниження суддівської винагороди саме по собі не є несумісним із незалежністю суддів»*.

Венеційська комісія в контексті незалежності суддів звернула увагу на те, що розмір суддівської винагороди повинен бути адекватним (належним), а зменшення не повинно бути спрямоване проти конкретних суддів (див. п. 76 і 77 цього висновку). Також вона звернула увагу на те, що зміни стосуються лише суддів Верховного Суду (до змін вони отримували суддівську винагороду з усіма доплатами від 8 000 євро і вона легко могла перевищувати 10 000 євро, тоді як середня заробітна плата в Україні складає близько 250 євро).

Г. На нашу думку, законодавець, зменшуючи посадові оклади суддів Верховного Суду, переслідував легітимну мету, адже був величезний розрив між суддівською винагородою суддів Верховного Суду і винагородою судів нижчих судів. Лише посадовий оклад суддів Верховного Суду був вищим у 2,5 рази від посадового окладу суддів місцевих судів, і в 1,5 разів – суддів апеляційних і вищих спеціалізованих судів. А зважаючи на різні доплати цей розрив був набагато більшим. Тепер цей розрив зменшено.

Крім того, в Україні судді Верховного Суду (з кінця 2017 року) отримували суддівську винагороду на рівні найбільш заможних держав Європи (навіть більшу, ніж в Німеччині), тоді як рівень середньої заробітної плати був найнижчим*. Найбільший розрив між розміром винагороди судді верховного суду і середнім розміром заробітної плати в країнах Ради Європи становив у 2016 році 8 разів (Вірменія, Румунія), тоді як з часу створення Верховного Суду в Україні у 2017 році – такий розрив становив декілька десятків разів. Така ситуація сумнівно, що відповідала принципу соціальної справедливості.

Одночасно зі зменшенням посадового окладу суддів Верховного Суду законодавець зменшив винагороду членам ВРП і ВКС, яка до того становила у півтора рази більше, ніж посадовий оклад судді Верховного Суду. При цьому рівень оплати праці залишається гідним, дуже високим і *належним*, цілком здатним забезпечити гарантії економічної незалежності судді і захистити його від тиску.

При цьому слід брати до уваги зміцнення національної валюти протягом останніх півроку, а також підвищення прожиткового мінімуму в 2020 році, що майже повністю компенсує «втрати» у суддівській винагороді суддям Верховного Суду, пов'язані зі зменшенням розміру їх посадового окладу. Наприклад, станом на 1 січня 2019 року посадовий оклад суддів Верховного Суду становив 144 075 грн (4 543 євро за курсом НБУ), а з 1 січня 2020 року – 115 610 грн (4 375 євро за курсом НБУ). Різниця у євровому еквіваленті незначна і становить всього 168 євро.

---

* Для порівняння можна взяти дані суддівської винагороди суддів верховних судів і середньої заробітної плати у 2016 році // Див. European judicial systems. Efficiency and quality of justice. CEPEJ STUDIES, No. 26, 2018 Edition (2016 data). P. 123 // .

Таким чином, п. 3 ч. 3 ст. 135 Закону «Про судоустрій і статус суддів» в редакції Закону № 193-ІХ про зменшення розміру посадового окладу судді Верховного Суду не порушує вимогу ч. 1 ст. 126 Конституції про незалежність судді.

1.3. Щодо відповідності пункту 9 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 193-ІХ частині 1 ст. 126, частині 1 ст. 131 Конституції.

Положення закону, конституційність якого оспорується

Протягом шести років з дня набрання чинності Закону № 193-ІХ Комісія з питань доброчесності та етики уповноважена притягувати суддю Верховного Суду до відповідальності за вчинення істотного дисциплінарного проступку, грубого чи систематичного нехтування обов'язками, що є несумісним зі статусом судді або виявило його невідповідність займаній посаді, порушення обов'язку підтвердити законність джерела походження майна. При цьому застосовуються правила дисциплінарної процедури.

Встановивши зазначені факти, Комісія з питань доброчесності та етики вносить до ВРП подання про звільнення судді з посади. З дня внесення подання про звільнення такий суддя відсторонюється від посади до прийняття рішення.

Аргументи суб'єкта права на конституційне подання

З метою виконання повноважень щодо притягнення суддів Верховного Суду до дисциплінарної відповідальності Комісія з питань доброчесності та етики набуває статусу Дисциплінарної палати ВРП, що, ймовірно, передбачає її віднесення до органів суддівського врядування та наділяє особливим статусом.

Положення п. 3 ч. 1 ст. 131 Конституції, відповідно до якого ВРП розглядає скарги на рішення відповідного органу про притягнення до дисциплінарної відповідальності судді чи прокурора, слід розуміти таким чином, що «відповідний орган» є органом, створеним самою ВРП із числа своїх членів, який діє як складова ВРП. Саме за такого розуміння п. 3 ч. 1 ст. 131 Конституції узгоджуватиметься з принципом незалежності судді, встановленим ч. 1 ст. 126 Конституції, забезпечувати який і покликана ВРП. Дисциплінарна палата не є чимось зовнішнім по відношенню до ВРП, а діє в її складі і виконує визначені законом функції ВРП.

Притягнення судді до відповідальності здійснюється самою ВРП – первісне рішення приймається ВРП у складі Дисциплінарної палати (як складовою ВРП), а в разі оскарження цього рішення остаточне рішення приймається ВРП у повному складі. Отже, повноваження Дисциплінарної палати є похідними від повноважень ВРП, у складі якої і діє Дисциплінарна палата як орган ВРП. Комісія з питань доброчесності та етики не є органом ВРП та не діє в її складі, а тому наділення її конституційними повноваженнями ВРП суперечить Конституції.

Оцінка Центру

А. Частина 1 ст. 131 Конституції не наділяє ВРП повноваженнями дисциплінарного органу відносно суддів. Вона є лише апеляційним органом відносно рішень про притягнення суддів і прокурорів до дисциплінарної відповідальності (див. п. 3 ч. 1 ст. 131 Конституції).

Натомість, згідно з ч. 10 ст. 131 Конституції, відповідно до закону в системі правосуддя утворюються органи для забезпечення розгляду справ щодо дисциплінарної відповідальності суддів. Конституція не конкретизує, що це за органи, а отже відносить це на розсуд законодавця («відповідно до закону»).

Наразі дисциплінарні повноваження щодо суддів здійснюють дисциплінарні палати, що діють у складі ВРП і складаються з її членів. Сумнівно, що таке рішення законодавця є найкращим, адже члени одного й того самого органу діють як перша і апеляційна інстанції у дисциплінарних справах. Щоправда, персональний склад при розгляді ухваленні рішень у цих двох інстанціях законом розведений.

Запроваджуючи ще один дисциплінарний орган для суддів Верховного Суду (Комісію з питань доброчесності та етики), законодавець діяв в межах конституційних повноважень. До того ж Комісія за складом є незалежним органом (члени призначаються не в політичний спосіб) і за законом забезпечує дотриманням тих самих процедурних гарантій незалежності судді, що й дисциплінарні палати, включаючи право на оскарження рішення дисциплінарного органу до ВРП з можливістю подальшого судового оскарження рішення ВРП.

Б. Твердження суб'єкта права на конституційне подання, що дисциплінарний орган щодо суддів чи прокурорів повинен бути органом, створеним самою ВРП і лише із числа своїх членів, який діє як складова ВРП, не ґрунтується на жодній з вимог ч. 1 ст. 131 Конституції.

Таким чином, пункт 9 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 193-IX про тимчасове уповноваження Комісії з питань доброчесності та етики розглядати за певних підстав дисциплінарні справи щодо суддів Верховного Суду не суперечать вимогам ч. 1 ст. 126, ч. 1 ст. 131 Конституції про незалежність судді і роль ВРП.

1.4. Щодо відповідності частини 1 ст. 94 Закону «Про судоустрій і статус суддів» у редакції Закону № 193-IX частині 1 ст. 126 Конституції.

Положення закону, конституційність якого оспорується

Частина 1 ст. 94 Закону «Про судоустрій і статус суддів» визначає, що до складу ВККС входять 12 членів, які призначаються ВРП за результатами конкурсу строком на чотири роки.

За попередньої редакції цього положення до складу ВККС обиралися (призначалися) 16 членів, які є громадянами України, мають повну вищу юридичну освіту і стаж професійної діяльності у сфері права не менше п'ятнадцяти років.

Аргументи суб'єкта права на конституційне подання

Зважаючи на правовий статус ВККС, порядок формування цього органу, його кількісний та якісний склад мають відповідати положенням Конституції, що гарантують незалежність судової влади, та міжнародним стандартам у цій сфері.

Принцип незалежності судді, гарантований ч. 1 ст. 126 Конституції, слід розуміти таким чином, що добір та призначення суддів, вирішення питань суддівської кар'єри тощо має здійснюватися органом, який відповідає таким вимогам: 1) більшість членів такого органу повинні бути суддями; 2) судді-члени цього органу мають бути обрані іншими суддями. Натомість положення зміненої ст. 94 Закону «Про судоустрій і статус суддів» щодо складу ВККС таким вимогам не відповідають.

Оцінка Центру

А. Суб'єкт права на конституційне подання вважає неконституційним не зменшення кількості членів ВККС, а зміну способу формування цього органу, зокрема, виключення законодавчого положення про те, що до складу Комісії входить 8 з 16 членів, які обираються суддями із числа суддів або суддів у відставці.

Водночас вирішальну роль у питаннях суддівської кар'єри відіграє ВРП, яка приймає остаточне рішення. Іншими словами, жоден суддя не буде призначений на посаду, переведений до іншого суду чи звільнений з посади без рішення ВРП, склад якої визначено ст. 131 Конституції, що цілком відповідає міжнародним стандартам.

Згідно з ч. 2 ст. 131 Конституції, до складу ВРП входить 11 суддів, обраних суддями (з 21 члена), тобто більшість. Більше того, саме ВРП, згідно з новою редакцією ч. 1 ст. 94 Закону «Про судоустрій і статус суддів» призначає членів ВККС.

Таким чином, розширювальне тлумачення суб'єктом права на конституційне подання принципу незалежності судді, встановленого ч. 1 ст. 126 Конституції, не є правильним. Навіть більше, міжнародними стандартами не вимагається, щоб у складі подібних до ВРП органів судді становили саме більшість:

«Придатним методом гарантування незалежності судівництва є те, щоб незалежна рада правосуддя мала вирішальний вплив на рішення щодо призначення суддів та їхньої кар'єри. Ради правосуддя «за своїм складом мають бути плюралістичними, де істотну частину, якщо не більшість, мають становити судді. Залучення до нього лише самих суддів спричиняється до ризику, що цей процес сприйматиметься під кутом зору їх самозахисту, корисливості та кумівства. Стосовно ж складу ради правосуддя, то при його формуванні слід уникати як політизації, так і корпоративності»^{*}.

Б. Частина 10 ст. 131 Конституції передбачає, що відповідно до закону в системі правосуддя утворюються органи для забезпечення добору та оцінювання суддів. Виходячи зі змісту ст. 93 Закону «Про судоустрій і статус суддів», такі функції покладені саме на ВККС.

Тобто Конституція визначає, що порядок утворення та діяльності органу з добору та оцінювання суддів, яким є ВККС, визначає закон. Жодних вимог щодо кількісного чи якісного складу Основний Закон не встановлює, передаючи це на рівень законодавчого регулювання.

Таким чином, ч. 1 ст. 94 Закону «Про судоустрій і статус суддів» у редакції Закону № 193-IX (за якою членів ВККС призначає ВРП) не суперечить ч. 1 ст. 126 Конституції.

^{*} Див. п. 81-82 Мірила правовладдя Венеційської комісії //

[https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2016\)007-ukr](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2016)007-ukr).

1.5. Щодо відповідності статті 28-1 Закону «Про Вищу раду правосуддя» частині 1 ст. 126, частині 1 ст. 131 Конституції.

Положення законів, конституційність яких оспорується

Доповнення Закону «Про Вищу раду правосуддя» статтею 28-1 має завданням створити Комісію з питань доброчесності та етики – колегіальний орган, який діє при ВРП з метою забезпечення прозорості і підзвітності членів ВРП та членів ВККС.

До складу Комісії входять три члени ВРП і три особи з числа міжнародних експертів, запропонованих міжнародними та іноземними організаціями, з якими Україна співпрацює у сфері запобігання та протидії корупції. Склад затверджує ВРП.

Основними завданнями Комісії є:

- 1) оцінка відповідності члена або кандидата (під час спеціальної перевірки) до складу ВРП та ВККС принципам добросовісності та етичних норм та контроль за прозорістю діяльності цих органів;
- 2) затвердження висновків про невідповідність встановленим законом вимогам кандидатів на посаду члена ВРП до обрання (призначення) їх на посаду, що перешкоджає призначенню їх на відповідну посаду;
- 3) внесення подання щодо звільнення члена ВРП або ВККС з посади з негативних підстав, визначених законом;
- 4) сприяння врахуванню членами ВРП, ВККС громадської думки під час виконання покладених на них завдань;
- 5) здійснення моніторингу інформації про суддів Верховного Суду з метою виявлення дисциплінарних порушень, грубого або систематичного нехтування суддею своїми обов'язками, його несумісності зі статусом судді чи його невідповідності займаній посаді, порушення обов'язку підтвердити законність джерела походження майна.

Аргументи суб'єкта права на конституційне подання

Наділення іншого, ніж ВРП, суб'єкта повноваженнями, якими, згідно зі ст. 131 Конституції, може бути наділена винятково ВРП, свідчить про невідповідність ст. 28-1 Закону «Про Вищу раду правосуддя» частині 1 ст. 131 Конституції.

Крім того, принцип незалежності судді, гарантований ч. 1 ст. 126 Конституції слід розуміти таким чином, що добір та призначення суддів, вирішення питань суддівської кар'єри тощо має здійснюватися органом, який відповідає таким вимогам:

- 1) більшість членів такого органу повинні бути суддями;
- 2) судді-члени цього органу мають бути обрані іншими суддями. Вказана комісія таким вимогам не відповідає.

Оцінка Центру

А. Частина 1 ст. 131 Конституції не наділяє ВРП жодним із повноважень, які віднесені оспореними положеннями закону до компетенції Комісії з питань доброчесності та етики. Тому немає підстав стверджувати, що Комісії були передані будь-які конституційні повноваження ВРП.

Б. Позиція Центру, висловлена у п. 1.3 цього висновку, та її аргументація є повністю релевантною і до цієї ситуації.

Таким чином, положення статті 28-1 Закону «Про Вищу раду правосуддя» про статус Комісії з питань доброчесності та етики не суперечать частині 1 ст. 131 Конституції про роль ВРП.

1.6. Щодо відповідності частин 2, 3, 4 ст. 24 Закону «Про Вищу раду правосуддя» та пункту 10 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 193-IX частині 2 ст. 131 Конституції.

Положення законів, конституційність яких оспорується

Згідно з оспореними положеннями ст. 24 Закону «Про Вищу раду правосуддя», рішення про звільнення члена ВРП з посади ухвалює сама ВРП, а якщо таке звільнення за визначених підстав ініціює Комісія з доброчесності та етики, тоді рішення про це приймається на спільному засіданні ВРП і Комісії з питань доброчесності та етики. Член ВРП, стосовно якого ВРП розглядає питання, не бере участі у голосуванні щодо такого рішення.

За перехідними положеннями Закону № 193-IX, Комісія з питань доброчесності та етики протягом 30 днів з дня її утворення перевіряє членів ВРП (крім Голови Верховного Суду), призначених (обраних) на посаду до набрання чинності цим Законом, на відповідність критеріям доброчесності, етичних стандартів, за результатом чого може ухвалити рішення про звільнення члена ВРП.

Аргументи суб'єкта права на конституційне подання

Повноваження ВРП, зокрема й разом з Комісією з питань доброчесності та етики, ухвалювати звільнення про звільнення члена ВРП суперечать ч. 2 ст. 131 Конституції, оскільки Конституція прямо не визначає суб'єктів звільнення з посади члена ВРП, а тому такими суб'єктами є суб'єкти обрання (призначення) члена ВРП, оскільки Конституцією не встановлено інше.

Припущення, ніби законом може бути визначений певний орган (органи) наділений повноваженням звільняти члена ВРП, відмінний від суб'єктів обрання (призначення), означав би зміну встановленого Конституцією способу формування складу ВРП, бо внаслідок звільнення з посади члена ВРП змінюється склад цього конституційного органу.

Оцінка Центру

А. Частина 2 ст. 131 Конституції визначає суб'єктів призначення (обрання) членів ВРП. Водночас Конституція не визначає суб'єктів, які уповноважені приймати рішення про звільнення члена ВРП та підстави для цього. Відповідно ці питання є предметом законодавчого регулювання, згідно з конституційним положенням, що виключно законами визначається судоустрій (п. 14 ч. 1 ст. 92).

Законодавець визначив суб'єктами ухвалення рішення про звільнення члена ВРП за визначених підстав саму ВРП (а за певних обставин – також утворену при ній Комісію), тобто інші органи, ніж ті, що формують склад ВРП.

Цей підхід цілком відповідає логіці конституцієдавця щодо припинення повноважень чи звільнення членів, наприклад, таких колегіальних органів як Верховна Рада України чи Конституційний Суд України. Так, рішення про дострокове припинення повноважень народного депутата України приймається Верховною Радою України, а певних випадках – судом чи навіть повноваження припиняються автоматично в силу закону (ст. 81 Конституції). Рішення про звільнення з посади судді Конституційного Суду України ухвалює сам Суд (ч. 3 ст. 149-1 Конституції).

Б. Сумнівим є аргумент суб'єкта права на конституційне подання про те, що наділення законом певного органу (органів) повноваженням звільняти члена ВРП, відмінних від суб'єктів обрання (призначення), означало би зміну встановленого Конституцією способу формування складу ВРП, бо внаслідок звільнення з посади члена ВРП змінюється склад цього конституційного органу. Звільнення з посади члена ВРП не змінює конституційного способу формування цього органу, оскільки визначені Конституцією суб'єкти призначення (обрання) уповноважені заповнити утворену вакансію.

В. Додатково можна вказати на те, що визначені законом підстави для звільнення члена ВРП вимагають встановлення фактів, що є підставою для звільнення, за належною процедурою, тоді як порядок діяльності більшості із суб'єктів формування ВРП об'єктивно не може забезпечити належну процедуру розгляду і встановлення цих фактів.

Таким чином, положення частин 2, 3, 4 ст. 24 Закону «Про Вищу раду правосуддя» та пункту 10 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 193-IX про суб'єктів звільнення членів ВРП не суперечать частині 2 ст. 131 Конституції про суб'єктів призначення (обрання) членів цього органу.

1.7. Щодо відповідності частини 8 ст. 31, частини 1 ст. 42, частини 3 ст. 47, частини 4 ст. 48 Закону «Про Вищу раду правосуддя» частині 1 ст. 8, частині 1 ст. 126 Конституції.

Положення законів, конституційність яких оспорується

Оспорені положення Закону «Про Вищу раду правосуддя» містять такі правила щодо дисциплінарної процедури:

1) матеріали судової справи (їх копії), пояснення від суддів чи прокурорів щодо судових справ надаються невідкладно, однак не пізніше трьох днів з дня отримання запиту (ч. 8 ст. 31);

2) дисциплінарне провадження розпочинається після отримання скарги щодо дисциплінарного проступку судді, повідомлення про вчинення дисциплінарного проступку суддею або після самостійного виявлення членами ВРП з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення суддею дисциплінарного проступку, або за ініціативою Дисциплінарної палати, Комісії з питань доброчесності та етики чи ВККС у випадках, визначених законом (ч. 1 ст. 42);

3) у разі відсутності судді, скаржника розгляд дисциплінарної справи здійснюється Дисциплінарною палатою без їх участі, крім випадків, коли суддя не був повідомлений або повідомлений з порушенням закону (ч. 3 ст. 47);

4) суддя та скаржник мають бути повідомлені про засідання Дисциплінарної палати не пізніше, ніж за три дні до дня його проведення та шляхом розміщення відповідної інформації на офіційному веб-сайті ВРП (ч. 4 ст. 48).

Аргументи суб'єкта права на конституційне подання

Суб'єкт права на конституційне подання вважає, що не відповідають Конституції положення Закону «Про Вищу раду правосуддя», які:

- дозволяють членам ВРП на підставі самостійно виявленої інформації починати дисциплінарні провадження, зокрема з використанням неперевіреної інформації з анонімного джерела;
- допускають початок дисциплінарного провадження на підставі анонімного звернення;
- допускають розгляд дисциплінарного провадження без участі судді без підтвердження отримання ним повідомлення про виклик, а також за наявності поважних причин відсутності;
- встановлюють триденний строк повідомлення судді про засідання Дисциплінарної палати та надання пояснень.

Вказані положення, на думку суб'єкта права на конституційне подання, не відповідають Конституції, оскільки запроваджують інструменти тиску на суддів, не узгоджуються із доктриною правової (справедливої) процедури, створюють умови для свавілля та порушують вимоги правової визначеності та гарантії незалежності суддів.

Оцінка Центру

А. Жодне із оспорених положень Закону «Про Вищу раду правосуддя» не уповноважує здійснювати дисциплінарні провадження на підставі анонімних звернень. Навіть більше, ч. 6 ст. 107 Закону «Про судоустрій і статус суддів» прямо забороняє порушувати дисциплінарну справу щодо судді за анонімними заявами та повідомленнями.

Отже, аргументи суб'єкта права на конституційне подання щодо неконституційності положень ч. 1 ст. 42 не відповідають дійсності.

Б. Положення ч. 8 ст. 31 Закону «Про Вищу раду правосуддя» про те, що пояснення від суддів чи прокурорів щодо судових справ надаються невідкладно, однак не пізніше трьох днів з дня отримання запиту, справді підривають принцип незалежності судді (і прокурора також). Такий короткий строк у багатьох випадках не є розумним та справедливим для підготовки ретельних пояснень, достатніх для підготовки належного захисту у

дисциплінарній процедурі. Він не може бути виправданий потребою в ефективному дисциплінарному провадженні.

Тому в цій частині варто погодитися із аргументами суб'єкта права на конституційне подання.

В. Так само погіршують гарантії справедливої процедури та незалежності судді:

- положення, які дають можливість розгляду дисциплінарної справи без участі судді чи його представника за наявності переконливої інформації про поважність причин неможливості їх прибуття на засідання, оскільки це також підриває право судді на захист та участь в дослідженні доказів;

- зменшення строку повідомлення судді та скаржника про засідання дисциплінарної палати до «не пізніше, ніж за три дні до дня його проведення», замість попередніх семи днів.

Водночас визнання неконституційним останнього положення (ч. 4 ст. 48) і втрата ним чинності може взагалі призвести до позбавлення гарантії завчасного інформування про засідання дисциплінарного органу. Щоб цього не сталося, доцільно визнати неконституційним положення абзацу 4 підп. 13 п. 2 розділу I Закону №193-IX із подальшим застосуванням попередньої редакції ч. 4 ст. 48 Закону «Про Вищу раду правосуддя».

Таким чином, ч. 1 ст. 42 Закону «Про Вищу раду правосуддя» не суперечать частині 1 ст. 8, частині 1 ст. 126 Конституції.

Положення ч. 8 ст. 31 Закону «Про Вищу раду правосуддя» в частині визначення строку надання пояснень від суддів чи прокурорів щодо судових справ, на нашу думку, не відповідають частині 1 ст. 8, частині 1 ст. 126 Конституції.

Положення ч. 3 ст. 47 Закону «Про Вищу раду правосуддя», на нашу думку, не відповідає частині 1 ст. 8, частині 1 ст. 126 Конституції частково – в частині, що унеможливує відкладення принаймні першого засідання у разі наявності переконливої інформації про поважність причин неприбуття на засідання судді, скаржника чи їх представників.

Абзац 4 підп. 13 п. 2 розділу I Закону №193-IX також, на нашу думку, є неконституційним. Наслідком такого рішення має бути застосування попередньої редакції частини 4 ст. 48 Закону «Про Вищу раду правосуддя».

II. Правова позиція щодо наведених у запиті питань.

2.1. Чи узгоджується зменшення складу Верховного Суду, втрата статусу судді Верховного Суду, проведення відбору суддів до касаційних судів у складі Верховного Суду, переведення суддів Верховного Суду до відповідних апеляційних судів з ч. 2, 3 ст. 125, ч. 1, 2, 5, 6 ст. 126, ч. 1, 2 ст. 128, ч. 1 ст. 129 Конституції?

Позиція Центру з цього питання наведена у п. 1.1 цього висновку. Додатково зазначимо, що не відповідає Конституції проведення відбору суддів до касаційних судів у складі Верховного Суду з числа чинних суддів Верховного Суду без визначення законом порядку такого відбору, з наділенням ВККС і ВРП повноваженням визначати цей порядок (п. 5

розділу II Закону №193-IX). Це суперечить конституційному положенню про те, що виключно законами визначається статус суддів (п. 14 ч. 1 ст. 92).

2.2. Чи узгоджується зі ст. 131, іншими статтями розділу VIII «Правосуддя» Конституції повноваження ВРП призначати членів ВККС та право отримувати матеріали судової справи (їхні копії) та пояснення від суддів чи прокурорів щодо судових справ?

А. У ч. 1 ст. 131 Конституції закріплений невичерпний перелік повноважень ВРП (див. п. 9). Тобто в Конституції закріплені базові повноваження ВРП, яких вона може бути позбавлена лише шляхом внесення змін до Основного Закону. Натомість інші закони можуть наділяти ВРП додатковими повноваженнями.

Відповідно до ч. 10 ст. 131 Конституції утворення органів, які забезпечують добір суддів, їх професійну підготовку, оцінювання здійснюється відповідно до закону. Таким органом є ВККС, яка здійснює свою діяльність на підставі Закону «Про судоустрій і статус суддів». Саме цей закон визначає порядок формування складу комісії, згідно з яким її члени призначаються ВРП за результатами проведеного конкурсу.

Таким чином, наділення ВРП Законами «Про судоустрій і статус суддів» та «Про Вищу раду правосуддя» повноваженням призначати членів ВККС не суперечить ст. 131 Конституції. Також, як обґрунтовано в п. 1.4 цього висновку, таке призначення не становить загрозу для незалежності суддів.

Б. Виходячи зі змісту ч. 4 ст. 126 Конституції, суддю може бути притягнуто до відповідальності за ухвалене судове рішення у випадку вчинення дисциплінарного проступку.

Без наділення ВРП, її органів та членів повноваженням отримувати матеріали судової справи, їх копії та/або пояснення від судді щодо судової справи повноцінна реалізація вказаного конституційного положення неможлива, зважаючи на те, що в межах дисциплінарної процедури встановлюють наявність в діях судді ознак дисциплінарного проступку.

Щоб витребування матеріалів справ чи пояснень не становило загрозу втручання у здійснення правосуддя, ч. 6-7 ст. 30 Закону «Про Вищу раду правосуддя» встановлюють чіткі обмеження для реалізації цього повноваження.

Таким чином, наділення ВРП правом отримувати матеріали судових справ (їх копії) та пояснення від суддів чи прокурорів щодо судових справ не суперечить ст. 131, іншим статтям розділу VIII «Правосуддя» Конституції.

2.3. Чи узгоджується припинення повноважень членів ВККС, формування нового складу цього органу та зменшення його складу зі ст. 6, 19, ч. 1 ст. 126, ч. 1 ст. 129, ст. 130-1 Конституції?

Згідно із ст. 131 Конституції, відповідно до закону в системі правосуддя утворюються органи для забезпечення добору суддів та оцінювання та ін. Сьогодні таким органом є ВККС. Отже, визначення статусу ВККС чи іншого подібного органу, його реорганізація,

визначення порядку формування є конституційним повноваженням законодавця, яке реалізується через прийняття закону.

Верховна Рада уповноважена також регулювати суддівське самоврядування, яке діє «відповідно до закону» для захисту професійних інтересів суддів та вирішення питань внутрішньої діяльності судів (стаття 130-1 Конституції).

Новий конкурсний порядок формування ВККС, запроваджений Законом №193-IX, гарантує статус цього органу як незалежного від законодавчої та виконавчої влад, забезпечує принцип розподілу державної влади і не становить загрози для зовнішньої незалежності судової влади і незалежності судді.

Таким чином, припинення повноважень членів ВККС, формування нового складу цього органу та зменшення його складу згідно із Законом №193-IX узгоджується із ст. 6, 19, ч. 1 ст. 126, ч. 1 ст. 129, ст. 130-1 Конституції.

2.4. Чи узгоджується утворення, статус, склад (залучення трьох осіб із числа міжнародних експертів, запропонованих міжнародними та іноземними організаціями), завдання та повноваження Комісії з питань доброчесності та етики, зокрема щодо здійснення дисциплінарного провадження щодо судді Верховного Суду, відсторонення судді від здійснення правосуддя з ч. 1 ст. 38, розділом VIII «Правосуддя» Конституції, зокрема її ст. 131?

А. Позиція Центру щодо статусу, включаючи питання завдань і повноважень, Комісії з питань доброчесності та етики наведена у п. 1.3, 1.5, 2.5 цього висновку.

Б. Стосовно залучення трьох осіб з числа міжнародних експертів до складу Комісії з питань доброчесності та етики поряд з трьома членами ВРП, то це не порушує конституційне право громадян брати участь в управлінні державними справами, оскільки не виключає участь громадян України у діяльності цього органу, навіть як міжнародних експертів.

Залучення визнаних на міжнародному рівні експертів до різного роду конкурсних комісій, Громадської ради міжнародних експертів на цьому етапі розвитку України сприяє довірі до процесів, що здійснюють ці органи, та результатів як з боку українського суспільства, так і міжнародних партнерів України.

Про це свідчить і позиція Венеційської комісії:

«І Конкурсна комісія для проведення конкурсу на зайняття посади члена ВККС, і Комісія з питань доброчесності та етики передбачають змішаний міжнародно (три члени) / національний (три члени) склад. Після успішного запровадження моделі антикорупційного закону такий склад сприяє довірі громадськості та може допомогти у подоланні будь-яких проблем корпоративізму.

У своєму висновку щодо антикорупційного суду в Україні Комісія вказала, що «тимчасово міжнародним організаціям та фінансуючим організаціям (донорам), які активно надають підтримку антикорупційним програмам в Україні, повинна бути надана вирішальна роль в органі, який є компетентним щодо відбору до спеціалізованих антикорупційних суддів...». Важливо зазначити, що такі органи повинні бути створені на перехідний період до досягнення запланованих результатів». (див. п. 22, 24 Висновку Венеційської комісії щодо

змін до законодавчих актів, які регулюють статус Верховного Суду та органів суддівського врядування, CDL-AD(2019)027).

Таким чином, залучення трьох осіб із числа міжнародних експертів, запропонованих міжнародними та іноземними організаціями, до складу Комісії з питань доброчесності та етики, не суперечить ч. 1 ст. 38 Конституції.

2.5. Чи передбачає Закон № 193 передачу повноважень Дисциплінарної палати ВРП до Комісії з питань доброчесності та етики і чи узгоджується це та здійснення цією Комісією контролю за прозорістю діяльності ВРП та ВККС зі ст. 131 Конституції?

А. Позиція Центру з питання передання окремих повноважень дисциплінарної палати ВРП до Комісії з питань доброчесності та етики, а також щодо статусу цієї Комісії наведена у п. 1.3, 1.5 цього висновку.

Б. Вказане у питанні повноваження контролювати прозорість діяльності ВРП та ВККС відсутнє в законі. Закон не уповноважує Комісію контролювати прозорість діяльності ВРП та ВККС. Натомість він визначає метою утворення цієї Комісії «забезпечення прозорості і підзвітності членів ВРП та членів ВККС», ця мета реалізується через низку повноважень, жодне з яких, як викладено вище, не суперечить ст. 131 Конституції.

III. Загальний висновок

1. Підпункт 1 п. 1 розділу I і пункти 4, 5, 6, 7 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону №193-IX, на нашу думку, є неконституційними, якщо не буде доведено легітимну мету реорганізації Верховного Суду та дотримання конституційної процедури проведення цієї реорганізації.

Також зазначені положення є неконституційними, якщо буде доведено, що Верховний Суд буде не в змозі вчасно розглядати справи у скороченому складі.

Наслідком такого рішення має бути застосування попередньої редакції ч. 1 ст. 37 Закону «Про судоустрій і статус суддів».

Саму ч. 1 ст. 37 Закону «Про судоустрій і статус суддів» недоцільно визнавати неконституційною, оскільки її формулювання не суперечить Конституції.

2. Положення ч. 8 ст. 31 Закону «Про Вищу раду правосуддя», на нашу думку, є неконституційним у частині визначення невиправданого короткого строку надання пояснень від суддів чи прокурорів щодо судових справ.

3. Положення ч. 3 ст. 47 Закону «Про Вищу раду правосуддя», на нашу думку, не відповідає Конституції частково – в частині, що унеможливує відкладення принаймні першого засідання у разі наявності переконливої інформації про поважність причин неприбуття на засідання судді, скаржника чи їх представників.

4. Абзац 4 підп. 13 п. 2 розділу I Закону №193-IX про скорочення строку для надання пояснень, на нашу думку, є неконституційним. У разі ухвалення рішення про неконституційність цього положення чинності належить застосовувати попередню редакцію частини 4 ст. 48 Закону «Про Вищу раду правосуддя».

5. Такими, що не суперечать Конституції, на нашу думку, є:

- п. 3 ч. 3 ст. 135 Закону «Про судоустрій і статус суддів» про розмір посадового окладу судді Верховного Суду;
- пункт 9 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 193-IX про тимчасове уповноваження Комісії з питань доброчесності та етики розглядати за певних підстав дисциплінарні справи щодо суддів Верховного Суду;
- ч. 1 ст. 94 Закону «Про судоустрій і статус суддів» у редакції Закону № 193-IX про призначення членів ВККС Вищою радою правосуддя;
- положення статті 28-1 Закону «Про Вищу раду правосуддя» про статус і склад Комісії з питань доброчесності та етики;
- положення частин 2, 3, 4 ст. 24 Закону «Про Вищу раду правосуддя» та пункту 10 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 193-IX про суб'єктів звільнення членів ВРП;
- ч. 8 ст. 31, ч. 1 ст. 42 Закону «Про Вищу раду правосуддя» щодо витребування матеріалів судових справ (їх копій) та пояснень суддів, а також щодо ініціаторів дисциплінарного провадження;
- припинення повноважень членів ВККС, формування нового складу цього органу та зменшення його складу згідно із Законом №193-IX.